

*Вікторія Миколаївна Тернавська,
провідний науковий співробітник відділу
дослідження проблем правотворчості та
адаптації законодавства України до права ЄС
Інституту правотворчості
та науково-правових експертиз НАН України,
кандидат юридичних наук, доцент
ORCID: 0000-0003-2102-619X*

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО УПУЩЕННЯ В КОНТЕКСТІ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Стратегія конституційно-правової політики держави спрямована на забезпечення сталого розвитку суспільства, захист національних інтересів та суверенітету держави. Відповідно серед важливих тактичних завдань слід відзначити удосконалення механізму правового регулювання. Однак більшість первинних законів залишаються на рівні законопроектів або навіть концепцій законопроектів. Так, виходячи з положень розділу IV «Верховна Рада України» Конституції України 1996 року, мають бути ухвалені Закони України «Про Верховну Раду України», «Про тимчасові спеціальні, слідчі та спеціальну тимчасову слідчу комісії», «Про парламентську опозицію», особливо з огляду на частину другу ст. 19 і п. 21 частини першої ст. 92 Конституції України [1, с. 90]. Те саме можна сказати на основі аналізу розділів Конституції України про референдуми і місцеве самоврядування. Відповідно цілком закономірно постає питання, чому законодавець зволікає з прийняттям важливих для процесу конституційно-правового будівництва законів.

У правовій доктрині повна або часткова відсутність законодавчої регламентації певних суспільних відносин, що перебувають у сфері правового регулювання, визначається як прогалина в законодавстві, що являє собою юридичний дефект, який знижує ефективність правового регулювання [2, с. 644]. Однак визначити відсутність у законодавчій системі нормативно-правових актів, обов'язковість яких зумовлюється Конституцією України, як прогалини у ній буде не зовсім правильним. Так само вважає і Конституційний Суд України, який однозначно зазначив у своєму Рішенні від 23 грудня 2022 року № 3-р/2022, що така відсутність законодавчої регламентації певних суспільних відносин, зокрема, «невиконання державою позитивних обов'язків з унормування в законі певного сегмента пенсійних відносин», не може визначатися як звичайна законодавча прогалина (лакуна), оскільки вона є порушенням Конституції України, а тому визначив таке негативне юридичне явище, як законодавче упущення (legislative omission) [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У юридичній науці питання розвитку національного права та наявності таких негативних юридичних явищ, як прогалини у праві набуло відображення у працях С. Бобровник, О. Богачової, О. Зайчука, М. Козюбри, А. Колодія, Н. Пархоменко, Н. Оніщенко, О. Скрипнюка, М. Теплюка, Ю. Шемшученка, О. Ющика та інших українських правознавців. Крім того, окремо досліджуються причини і способи подолання прогалин у публічному та приватному праві. Однак вважаємо, що ґрунтовного вивчення потребує проблематика законодавчих упущень як самостійного правового явища.

Метою статті є вивчення сутності такого явища у праві, як законодавчі упущення та визначення засобів, здатних їх подолати в аспекті інструментальної теорії конституційно-правової політики.

Основні результати дослідження. Узагальнений аналіз дослідження практики судів конституційної юрисдикції, представлений у Загальній доповіді Європейської комісії «За демократію через право», свідчить, що лише невелика частина конституційних судів досліджують прогалини у праві як результат бездіяльності законодавця чи іншого суб'єкта правотворчості (абсолютна безді-

яльність), натомість оцінюючи їх лише як наслідок неналежної дії (відносна бездіяльність), тобто встановлюють відсутність (недостатність) правового положення або правової норми [4, с. 68].

Водночас у звітах конституційних судів різних держав можна натрапити в одному контексті різні терміни – «юридичні прогалини», «законодавчі упущення», «вакуум», «лакуни», «неповне регулювання» тощо, які вживаються як синоніми. І лише окремі суди конституційної юрисдикції чітко розмежовують залежно від умислу суб'єкта правотворення юридичні прогалини (legal gap), до яких відносять всі їх різновиди (legislative lacuna, deficient regulation, oversights etc.), та законодавчі упущення (legislative omission).

Так, Мар'ян Гжибовський, суддя Конституційного трибуналу Польщі, зазначає, що в юридичній практиці мають місце абсолютні (реальні) та відносні (часткові) законодавчі упущення внаслідок законодавчої бездіяльності законодавця, тобто коли законодавець, незважаючи на існуючу та обов'язкову правову вимогу (нормативний обов'язок), не розробив необхідні нормативні акти або прийняв неповні, недостатні нормативні акти [5, с. 1]. Однак, оскільки термін «omission» має декілька значень, зокрема, вилучення, відсутність, прогалина, пропуск (у тексті), упущення та бездіяльність [6, с. 705], то американські правознавці вважають за необхідне вживати в контексті окремо такий термін, як «законодавча бездіяльність» (legislative inaction) [7, с. 82].

В українській юридичній науці та конституційно-правовій практиці немає єдиної позиції щодо необхідності розмежування поняття «прогалини в законодавстві» та «законодавчі упущення». Так, суддя Конституційного Суду України В. Городовенко, провівши ґрунтовне дослідження, зазначає, що в конституційному аспекті юридична прогалина (legal gap) є негативним явищем правової системи та в цілому акумулює такі поняття, як «законодавча прогалина» («legislative lacuna»), «упущення» («omission»), «недостатнє регулювання» («deficient regulation») тощо, що, по суті, «позначають один й той самий правовий феномен, а саме незабезпечення суб'єктом нормотворення ухвалення певного правового регулювання, яке він зобов'язаний здійснити, інакше будуть порушені конституційні приписи» [7, с. 88]. Однак ми підтримуємо позицію судді Конституційного Суду України О. Первомайського, який у окремій думці у справі № 1-252/2018(3492/18) зазначив, що «відсутність усупереч Конституції України належного законодавчого врегулювання відносин із притягнення особи до юридичної відповідальності може бути кваліфікована не як законодавча прогалина (лакуна), вади існування якої може бути подолано під час правозастосування, а як законодавче упущення (legislative omission), наявність якого є порушенням Основного Закону України» [8].

Будь-яке негативне юридичне явище має бути подолано за допомогою правових засобів. Виходячи з теорії правових засобів конституційно-правової політики, де вирізняють засоби-дії та засоби-акти, в конституційно-правовій практиці визначають такі можливі засоби подолання законодавчих упущень:

- виправлення нормативно-правового акта, що містить прогалини, шляхом тлумачення нормативно-правового акта та подальшого усунення прогалин у законодавстві;
- визнання неконституційними правових норм, що містять прогалини, та доручення суб'єктам правотворчої діяльності їх усунення;
- утримання від визнання нормативно-правового акта, що містить прогалини у законодавстві, таким, що порушує конституцію, натомість представлення його критики та надання поради суб'єкту законотворчості, як виправити проблему, а також надання конституційним судом обов'язкового тлумачення, яке мають враховувати суди при вирішенні відповідних справ [4, с. 67].

У західній конституційно-правовій практиці загальноновизнано, що законодавче упущення слід розглядати як суттєвий захід конституційного контролю з боку Конституційного Суду, а також припускається, що констатація законодавчого упущення та формулювання зобов'язання виправити правове регулювання не лише посилює захист прав і свобод людини і громадянина, а й справляє позитивний вплив на національну правотворчість [4, с. 69]. Однак більшість конституційних судів не мають зазначених повноважень, зокрема і Конституційний Суд України, який залишається на своїй позиції, що прогалини в законодавстві має право заповнювати виключно парламент як єдиний орган законодавчої влади [9], що цілком правильно в аспекті теорії поділу влади. Крім того, сталою залишається судово-правова політика Конституційного Суду України, що до його компетенції не належить дослідження та виявлення законодавчих прогалин, а також оцінюван-

ня конституційності прогалин у правовому регулюванні, оскільки у положеннях Конституції не міститься спеціальних процедур дослідження законодавчих прогалин, що було зазначено в Національній доповіді Конституційного Суду України «Проблеми законодавчих прогалин в конституційній юриспруденції» [10]. Винятком є тільки Конституційний суд Португалії, оскільки у ст. 283 «Неконституційність через бездіяльність» Конституції Республіки Португалії (в редакції 2005 р.) визначено, що на вимогу президента Республіки, омбудсмена або президентів законодавчих зборів автономних регіонів на підставі порушення їх прав, Конституційний суд розглядає та перевіряє, чи існує невиконання Конституції внаслідок упушення законодавчих заходів (omission of legislative measures), необхідних для виконання конституційних норм. У разі виявлення Конституційним судом неконституційності внаслідок бездіяльності, він повідомляє про прогалини в законодавстві компетентний законодавчий орган [11].

У частині другій ст. 65 Закону України «Про правотворчу діяльність» від 24 серпня 2023 року № 3354-IX безпосередньо визначено обов'язок суб'єкта правотворчої діяльності прийняти (видати) нормативно-правовий акт, що має усувати правову прогалину актом того самого виду, що містить прогалину [12]. Однак цей Закон, по-перше, буде введено в дію тільки через рік з дня припинення або скасування воєнного стану в Україні, та, по-друге, не містить реального механізму притягнення до юридичної відповідальності суб'єктів правотворчої діяльності за неналежне виконання чи невиконання вимог цього Закону. Тому на сьогодні, на нашу думку, існує два правових засоби, які здатні ефективно запобігати виникненню або подоланню існуючих законодавчих упушень. По-перше, важливим правовим засобом формування конституційно-правової політики у сфері правотворчості є планування, яке має на меті нормативно встановлену узгодженість діяльності суб'єктів правотворчості. Виходячи з аналізу частини першої ст. 2 Закону України «Про правотворчу діяльність» [12], можна стверджувати, що планування розроблення та прийняття (видання) нормативно-правових актів є обов'язковою стадією правотворчого процесу. Загалом, новий Закон України визначає правову основу планування правотворчої діяльності, необхідність її здійснення відповідно до міжнародно-правових зобов'язань України, напрямів, пріоритетів та цілей, визначених програмними правовими актами, та обов'язок розробки поточних і перспективних планів правотворчої діяльності.

По-друге, свій вплив на конституційно-правову політику держави та зміст правотворчості мають рішення Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Так, відповідно до статей 13–15 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року № 3477-IV у разі встановлення рішенням ЄСПЛ порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі – Конвенція) та з метою забезпечення усунення недоліків системного характеру, які лежать в основі виявленого Судом порушення, Україна має внести зміни до чинного законодавства та практики його застосування; внести зміни до адміністративної практики; забезпечити юридичну експертизу всіх законопроектів та підзаконних нормативних актів, на які поширюється вимога державної реєстрації, на предмет відповідності Конвенції [13].

Хоча для практики ЄСПЛ не є характерним вживання терміна «законодавче упушення» (*legislative omission*), як зауважує В. Городовенко, однак цей суд не залишається осторонь у разі виявлення «законодавчої прогалини» (*legislative lacuna*), і якщо вона спричиняє порушення конвенційних приписів, то зазначає про її наявність і в чому полягає такий недолік у правовій системі, щоб допомогти договірним державам у пошуку належного вирішення цього питання. Як приклад, В. Городовенко наводить рішення у справі «Веренцов проти України» від 11 квітня 2013 року (заява № 20372/11), де ЄСПЛ констатував, що «порушення статей 11 і 7 Конвенції, спричинені наявністю законодавчої прогалини (*legislative lacuna*) в юридичній системі України протягом більш ніж двох десятиліть щодо свободи зібрань. Беручи до уваги системний характер проблеми, яку виявлено в цій справі, потрібно невідкладно реформувати законодавство та адміністративну процедуру в Україні для приведення їх у відповідність із висновками Суду, викладеними у цьому рішенні, та вимогами статей 7 та 11 Конвенції (§ 95)» [7, с. 81].

Висновки. Отже, прогресивний розвиток правового життя суспільства передбачає належне нормативне врегулювання суспільних відносин насамперед у сфері конституційно-правового будівництва. Однак у правовій системі мають місце такі негативні юридичні явища, як законодавчі

упущення, які слід розглядати, на нашу думку, як навмисне зволікання (бездіяльність) суб'єкта правотворчої діяльності щодо прийняття нормативно-правових актів, обов'язковість яких у системі національного законодавства прямо передбачена Основним Законом держави, а тому становить конституційно-правовий делікт. У судово-правовій політиці Конституційного Суду України простежується, з одного боку, розмежування категорій «законодавча прогалина» і «законодавче упущення», але з другого – Суд вважає, що до його компетенції не належить дослідження та виявлення законодавчих прогалин, а також оцінювання конституційності прогалин у правовому регулюванні, тим більше їх заповнення. Законодавче упущення, на відміну від прогалин у праві, не може бути подолане за допомогою таких правових засобів, як аналогія права, аналогія закону та юридичне тлумачення. На сьогодні єдиними правовими засобами, що мають реальний потенціал запобігати виникненню або подоланню існуючих законодавчих упущень, є юридичне планування та правові акти ЄСПЛ, обов'язковість яких передбачена Законом України «Про правотворчу діяльність». Законодавчі упущення потребують системного і всебічного наукового вивчення, результати якого мають бути враховані при формуванні концепції конституційно-правової політики держави.

Список використаних джерел

1. Колодій А. М., Тернавська В. М., Колодій О. А. Модернізація Конституції України – головний напрям правотворчої діяльності в умовах післявоєнного відновлення. *Нове українське право*. 2024. № 1. С. 83–92.
2. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 3: Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. Харків: Право, 2017. 952 с.
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Мосюрчака Василя Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) підпункту 1 пункту 2 розділу XI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року № 889-VIII (щодо гарантій соціального захисту державних службовців) від 23 грудня 2022 р. № 3-р/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va03p710-22#Text>
4. General Report of the XIVth Congress of the Conference of European Constitutional Courts on Problems of Legislative Omission in Constitutional Jurisprudence. *The Bulletin on Constitutional Case Law*. Strasbourg, December 2008. 238 p. URL: <https://www.venice.coe.int/files/Bulletin/SpecBull-legislative-omission-e.pdf>
5. Marian Grzybowski. Legislative Omission in Practical Jurisprudence of the Polish Constitutional Tribunal. In *The XIVth Congress of the Conference of European Constitutional Courts*. 2008. 14 p. URL: https://www.confueconstco.org/reports/rep-xiv/report_Poland_en.pdf
6. Карабан В. І. Англійсько-український юридичний словник: понад 75 тисяч слів та словосполучень юридичної підмови та близько 160 тисяч українських перекладних відповідників. Вінниця: Нова книга, 2004. 1088 с.
7. Городовенко В. В. Становлення концепції законодавчого упущення (legislative omission) у практиці Конституційного Суду України в контексті порівняльного правознавства. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2024. Том 31. № 1. С. 78–102.
8. Окрема думка судді Конституційного Суду України Олега Первوماйського у справі № 1-252/2018(3492/18) за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих приписів статті 6 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», статей 15, 15-1, 26 Закону України «Про кінематографію». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/nc03d710-21#Text>
9. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Центральної виборчої комісії щодо офіційного тлумачення положень частин одинадцятої та тринадцятої статті 42 Закону України «Про вибори народних депутатів України» (справа про тлумачення Закону України «Про вибори народних депутатів України») від 25 березня 1998 р. № 3-рп/1998. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-98#Text>
10. Національна доповідь Конституційного Суду України на тему: «Проблеми законодавчих прогалин в конституційній юриспруденції». URL: https://www.confueconstco.org/reports/rep-xiv/report_Ukraine_uk.pdf
11. Constitution of the Portuguese Republic. Seventh revision (2005). URL: <https://www.parlamento.pt/sites/EN/Parliament/Documents/Constitution7th.pdf>
12. Про правотворчу діяльність: Закон України від 24.08.2023 р. № 3354-IX. *Голос України*. 2023. 19 вересня. № 32.

13. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.

References

1. Kolodiy A. M., Ternavska V. M., Kolodiy O. A. Modernizatsiya Konstytutsiyi Ukrainy – holovnyy napryamok pravotvorchoyi diyalnosti v umovakh pislyavoyennoho vidnovlennya. *Nove ukrayinske pravo*. 2024. № 1. S. 83–92.
2. Velyka ukrayinska yurydychna entsyklopediya: u 20 t. T. 3: Zahalna teoriya prava / redkol.: O. V. Petryshyn (holova) ta in. Kharkiv: Pravo, 2017. 952 s.
3. Rishennya Konstytutsiyного Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiynoyu skarhoyu Mosyurchaka Vasylya Ivanovycha shchodo vidpovidnosti Konstytutsiyi Ukrainy (konstytutsiynosti) pidpunktu 1 punktu 2 rozdlu XI «Prykintsevi ta perekhidni polozhennya» Zakonu Ukrainy «Pro derzhavnu sluzhbu» vid 10 hrudnya 2015 roku № 889-VIII (shchodo harantiy sotsialnoho zakhystu derzhavnykh sluzhbovtziv) vid 23 hrudnya 2022 r. № 3-r/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va03p710-22#Text>
4. General Report of the XIVth Congress of the Conference of European Constitutional Courts on Problems of Legislative Omission in Constitutional Jurisprudence. *The Bulletin on Constitutional Case Law*. Strasbourg, December 2008. 238 p. URL: <https://www.venice.coe.int/files/Bulletin/SpecBull-legislative-omission-e.pdf>
5. Marian Grzybowski. Legislative Omission in Practical Jurisprudence of the Polish Constitutional Tribunal. In *The XIVth Congress of the Conference of European Constitutional Courts*. 2008. 14 p. URL: https://www.confueconstco.org/reports/rep-xiv/report_Poland_en.pdf
6. Karaban V. I. Anhliysko-ukrayinsky yurydychnyy slovnyk: ponad 75 tysyach sliv ta slovospoluchen yurydychnoy pidmovy ta blyzko 160 tysyach ukrayinskykh perekladnykh vidpovidnykiv. Vinnytsya: Nova knyha, 2004. 1088 s.
7. Horodovenko V. V. Stanovlennya kontseptsiyi zakonodavchoho upushchennya (legislative omission) u praktytsi Konstytutsiyного Sudu Ukrainy v konteksti porivnyalnoho pravoznavstva. *Visnyk Natsionalnoyi akademiyi pravovykh nauk Ukrainy*. 2024. Tom 31. № 1. S. 78–102.
8. Okrema dumka suddi Konstytutsiyного Sudu Ukrainy Oleha Pervomayskoho u spravi № 1-252/2018(3492/18) za konstytutsiynym podannym 47 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsiyi Ukrainy (konstytutsiynosti) okremykh prypysiv statti 6 Zakonu Ukrainy «Pro telebachennya i radiomovlennya», stately 15, 15-1, 26 Zakonu Ukrainy «Pro kinematohrafiyu». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/nc03d710-21#Text>
9. Rishennya Konstytutsiyного Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiynym podannym Tsentralnoyi vyborchoyi komisiyi shchodo ofitsiyного tlumachennya polozhen chastyn odynadtsyatoyi ta trynadtsyatoyi statti 42 Zakonu Ukrainy «Pro vybory narodnykh deputativ Ukrainy» (sprava pro tlumachennya Zakonu Ukrainy «Pro vybory narodnykh deputativ Ukrainy») vid 25 bereznya 1998 r. № 3-rp/1998. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-98#Text>
10. Natsionalna dopovid Konstytutsiyного Sudu Ukrainy na temu: «Problemy zakonodavchykh prohalyv v konstytutsiyniy yurysprudentsiyi». URL: https://www.confueconstco.org/reports/rep-xiv/report_Ukraine_uk.pdf
11. Constitution of the Portuguese Republic. Seventh revision (2005). URL: <https://www.parlamento.pt/sites/EN/Parliament/Documents/Constitution7th.pdf>
12. Pro pravotvorchu diyalnist: Zakon Ukrainy vid 24.08.2023 r. № 3354-IX. *Holos Ukrainy*. 2023. 19 veresnya. № 32.
13. Pro vykonannya rishen ta zastosuvannya praktyky Yevropeyskoho sudu z prav lyudyny: Zakon Ukrainy vid 23.02.2006 r. № 3477-IV. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*. 2006. № 30. Ст. 260.

Тернавська В. М. Проблеми законодавчого упущення в контексті конституційно-правової політики України

Стратегія конституційно-правової політики держави, яка передбачає забезпечення сталого розвитку суспільства, захист національних інтересів і суверенітету держави, потребує належного нормативного врегулювання суспільних відносин, насамперед у сфері конституційно-правового будівництва. Однак у системі національного законодавства відсутні важливі первинні закони, що викликає запитання, чому законодавець зволікає з їх прийняттям.

У статті досліджується сутність категорії «законодавче упущення» і співвідношення її з суміжним поняттям «юридична прогалина». Проводиться аналіз позицій судів конституційної юрисдикції щодо наявності в системі національного законодавства законодавчих упущень, визначення їх природи та можливих шляхів подолання. На думку автора, законодавчі упущення слід розглядати як навмисне зволікання (бездіяльність)

суб'єкта правотворчої діяльності щодо прийняття нормативно-правових актів, обов'язковість яких у системі національного законодавства прямо передбачена Основним Законом держави, а тому становить конституційно-правовий делікт. Робиться висновок, що єдиними правовими засобами на сьогодні, які мають реальний потенціал запобігати виникненню або подоланню існуючих законодавчих упущень, є юридичне планування та правові акти ЄСПЛ, обов'язковість яких передбачена Законом України «Про правотворчу діяльність».

Ключові слова: правотворчість, юридичні прогалини, законодавчі упущення, конституційно-правова політика, судово-правова політика, правові засоби.

Ternavska V. M. The problems of legislative omission in the context of Ukraine's constitutional and legal policy

The strategy of the constitutional and legal policy of the state, which provides for the sustainable development of society, the protection of national interests and the sovereignty of the state, requires proper statutory regulation of social relations and first of all in the field of constitutional and legal building. However, the important primary laws are absent in the system of national legislation, what raises the question of why the legislator is delaying their adoption.

The essence of the category «legislative omission» and its correlation with the adjacent notion «legal gap» are studied in the article. An analysis of the positions of courts' constitutional jurisdiction regarding the presence of legislative omissions in the system of national legislation, determination of their nature and possible ways of overcoming them is carried out. There observed in the judicial and legal policy of the Constitutional Court of Ukraine, on the one hand, the distinguishing categories «legislative gap» and «legislative omission», but, on the other hand, the Constitutional Court of Ukraine states that its competence does not include research and identification of legislative gaps, but as well as assessing the constitutionality of gaps in legal regulation, and moreover their filling.

It is concluded that legislative omissions, in the opinion of the author, should be considered as deliberate delay (inaction) of the subject of law-making activity regarding the adoption of normative-legal acts, the compulsion of which in the system of national legislation is directly stipulated by the Constitution of the state, and therefore it is a constitutionally-legal delict. The only legal means to date, which have a real potential to prevent the emergence or overcome existing legislative omissions, are legal planning and legal acts of the ECHR, the compulsory of which is provided by the Law of Ukraine «On Law-Making Activity». Legislative omissions require a systematic and comprehensive scientific study, the results of which should be taken into account when forming the concept of the constitutional and legal policy of the state.

Key words: law-making, legal gaps, legislative omissions, constitutional and legal policy, judicial and legal policy, legal means.

DOI: 10.33663/2524-017X-2024-15-435-440